

Konstnärernas Riksorganisation.

Konstnärernas Riksorganisation
Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

Till: Region Gävleborg,
rg@regiongavleborg.se
Diarienummer: RS 2026/104
Datum: 2026-05-25

Kontaktperson: Jon Brunberg
Telefon: 070-275 59 29
E-post: jon.brunberg@kro.se

Konstnärernas Riksorganisations yttrande över Regional kulturplan Gävleborg 2027–2028

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer.

Regionernas fördelning av statsbidraget för regional kultur ska främja en god tillgång för länets invånare till sju kulturområden. Ett av dessa områden är ”professionell bild- och formverksamhet”, som kom med som ett eget område i kultursamverkansmodellen 2018.

Kulturrådets rapport *På flera ben*, som är en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen från 2025, visar att 2,5 procent av statliga, regionala och kommunala medel som fördelas via kultursamverkansmodellen går till verksamheter inom Kulturrådets kategori professionell bild- och formkonst samt vissa konsthallar. Även om siffran inte inkluderar bild- och form inom läns museernas verksamheter eller verksamheter som kategoriseras som konst- och kulturområdesövergripande så är det tydligt att medlen till de olika konstområdena måste fördelas jämnare.¹

Bild- och formkonstnärernas ekonomiska och sociala villkor

Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor. En stor utmaning är bild- och formkonstnärernas låga inkomster. Konstnärernas Riksorganisations rapport *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter* visar att medianen av bild- och formkonstnärernas sammanräknade förvärvsinkomst är 15 036 kr i månaden. Det är mindre än hälften av medianlönen i Sverige som år 2023 var 36 500 kr i månaden.²

De allra flesta bild- och formkonstnärer driver sina verksamheter i företagsform. Det finns vare sig anställningar eller kollektivavtal för denna yrkesgrupp. Det är av yttersta vikt att regionen agerar förebildligt och följer de avtal och arvodesrekommendationer som gäller i branschen och säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar när de tar uppdrag med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller pedagogiskt arbete för arrangörer med ett regionalt uppdrag.

¹ Kulturrådet, *På flera ben – en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen*, 2025.

² Konstnärernas Riksorganisation, *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter* (2025).

Det är därför mycket glädjande att Region Gävleborg på s. 22 tydligt anger att en regional kärnprincip är att yrkesverksamma inom kultursektorn ska ha goda arbetsvillkor och att ”de som anlitar professionella kulturskapare ska följa upphovsrättsliga regler och ge ekonomisk ersättning, lön eller arvode, enligt kollektivavtal, riktlinjer och rekommendationer från nationella intresseorganisationer”. På samma sida står det att ”De offentliga, ideella och vinstdrivna arrangörs- och producentleden samt berörda aktörer som arbetar med gestaltad livsmiljö måste uppmärksamma professionalism och engagemang. Alla ska ge en skälig ersättning till professionella kulturskapare och övriga kulturarbetare samt förbättra deras försörjningsmöjligheter”. Det är föredömligt formulerat.

Planen innehåller flera liknande, föredömliga skrivningar om skäliga ersättningar och arbetsvillkor för professionella kulturskapare. Det är däremot fortfarande otydligt hur dessa principer ska omsättas i praktiken, följas upp och kopplas till regional finansiering och regionala uppdrag.

Skäliga ersättningar och MU-avtalet

För bild- och formkonstnärer är avtalet för medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) särskilt viktigt. MU-avtalet reglerar ersättningar till konstnärer vid utställningsuppdrag. Avtalet har slutits mellan Konstnärernas Riksorganisation och andra bildskaparorganisationer och svenska staten. Det är bindande för statliga arrangörer, men den reviderade versionen, som trädde i kraft den 1 januari 2024, tydliggör att avtalet också avser att etablera en god branschpraxis för andra arrangörer än statliga.

Det är därför utmärkt att Region Gävleborg på s. 38 lyfter fram att Kultur Gävleborg, de regionala museerna och flera kommunala aktörer arbetar i överensstämmelse med Konstnärernas Riksorganisations rekommendationer kring arvoden och MU-avtal. Likaså att planen anger att länets offentliga aktörer arbetar för att fler aktörer ska tillämpa rådande avtal och teckna licensavtal med Bildupphovsrätt i Sverige.

Däremot framgår det inte tydligt om tillämpningen av MU-avtalet är ett krav för verksamheter som får regionalt stöd, eller hur detta följs upp. En förutsättning är att verksamheter som arrangerar utställningar med stöd från regionen ges ekonomiska resurser att följa avtalet.

Ett sätt att säkerställa att konstnärer får skäligt betalt är att göra som Göteborgs stad, som har antagit en riktlinje för arvodering vid anlitan av konstnärer inom kulturnämndens verksamheter, med ambitionen att alltid ersätta konstnärer fullt ut för det arbete de utför.³

En rad regioner agerar nu för att se till att MU-avtalet blir branschpraxis på regional nivå. Det gäller inte minst Västra Götalandsregionen som i rambudgeten anslagit 5 miljoner kronor som är öronmärkta för att finansiera MU-avtalet hos utställningsarrangörer i Västra Götaland med regionalt uppdrag.⁴ Region Kalmar och Region Jönköpings län är andra regioner som på olika sätt bidrar till att finansiera ersättningar hos arrangörer enligt MU-avtal. Även Region Gävleborg bör införa liknande stödordningar och/eller verksamhetsstöd.

³ Göteborgs stad, *Riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i nämndens verksamheter*, antagen i Kulturnämnden 2020-02-06 §15 dnr 0741/18; Konstnärernas Riksorganisation, *Riktlinjer och nyckeltal*, <<https://kro.se/rapporter/riktlinjer-och-nyckeltal-mu-avtalet/>>.

⁴ Konstnärernas Riksorganisation, *5 miljoner mer till MU i Västra Götaland!*, 2024-05-31, <<https://kro.se/nyheter/5-miljoner-mer-till-mu-i-vastra-gotaland/>>.

Vi föreslår att Region Gävleborg:

- säkerställer att MU-avtalet tillämpas vid utställningar av bild- och formkonst hos utställningsarrangörer med regionalt uppdrag eller stöd från regionen
- gör en översyn av arvoderingen till konstnärer som ställer ut i länet och skjuter till medel för att säkerställa att konstnärer erhåller skäliga ersättningar
- tar fram en riktlinje för arvodering av konstnärer och utövare i regionens verksamheter, med ett nyckeltal som visar hur mycket som behöver avsättas i budget för att säkerställa skäliga ersättningar vid olika typer av uppdrag.

Offentlig konst, enprocentsregeln och gestaltad livsmiljö

Den offentliga konsten är ett av de mer tillgängliga konstnärliga uttryck vi har och är ett mycket uppskattat inslag i offentliga miljöer. Ett sätt att säkerställa att regionens invånare får mer konst i sina miljöer när det byggs mycket är att tillämpa den så kallade enprocentsregeln, där en fast andel, vanligen en procent, av investeringsbudgeten i byggprojekt går till konstnärliga gestaltningar. Principen tillämpas idag av omkring hälften av alla kommuner och regioner. Region Gävleborg tillämpar enprocentsregeln sedan 2012 enligt information på regionens hemsida.

Kulturplanen berör offentlig konst, konstsamlingsverksamhet och bygginvesteringar samt kopplar konstnärlig gestaltning till arbetet med gestaltad livsmiljö på s. 47. En tydligare strategi för hur arbetet med offentlig konst ska utvecklas och stärkas i hela länet saknas däremot.

Vi föreslår att Region Gävleborg:

- tar fram en detaljerad konstpolicy med anvisningar för upphandling, genomförande, förvaltning och finansiering av offentlig konst – om det inte redan finns en sådan
- avsätter en del av de medel som genereras genom enprocentregeln till en pott för offentlig konst i delar av länet där det inte byggs lika mycket
- kräver att enprocentsregeln (eller liknande beräkning) tillämpas även av privata byggherrar och fastighetsbolag vid markanvisningar och exploateringsavtal
- tillämpar Konstnärernas Riksorganisationers rekommendationer vid gestaltningsuppdrag⁵
- säkerställer att professionella konstnärer involveras tidigt i byggprocesser och detaljplanering.

---

⁵ Konstnärernas Riksorganisation, *Rekommendationer Konstnärliga gestaltningar*, <<https://kro.se/rapporter/rekommendationer-konstnarliga-gestaltningar/>>; *Rekommenderade arvoden*, <<https://kro.se/uppdrag-och-ers%C3%A4ttningar/>>.

Professionell bild- och formverksamhet

Avsnittet om bild- och formkonst på s. 38–40 synliggör många olika delar av bild- och formområdet, såsom konstpedagogik, estetisk utbildning, medskapande processer, residens, offentlig konst och konstsamlingar och visar därmed god förståelse för områdets mångfald och betydelse. Däremot tycker vi att det är olyckligt att bild och form förs in under samma rubrik som slöjd eftersom det är två olika konstområden i kultursamverkansmodellen.

Det är utmärkt att en av prioriteringarna på sid 40 är ”att stärka professionella kulturskapares villkor och skapa goda förutsättningar för deras arbete”. Samtidigt saknas en tydligare strategi för hur den långsiktiga infrastrukturen för professionell bild- och formkonst ska utvecklas och stärkas i länet. Planen beskriver många aktörer och ambitioner, men är mindre tydlig kring hur förutsättningarna för professionell konstnärlig verksamhet ska säkras över tid.

För bild- och formkonstnärer är det avgörande att det finns gallerier, konsthallar och andra utställningsrum som visar samtidskonst. Det är också viktigt att det finns ändamålsenliga och ekonomiskt möjliga lokaler där konstnärer kan producera sina verk. Med sina låga inkomster har konstnärer ofta svårt att hitta produktionslokaler till rimliga hyresnivåer. Flera kommuner i Sverige har därför infört ateljéstöd till individuella konstnärer eller subventionerat hyror till ateljéföreningar.

Planen lyfter barns och ungas möjligheter till eget skapande och möten med professionella kulturskapare. Däremot framgår det inte tydligt hur barn och unga i hela länet långsiktigt ska få möta professionell samtidskonst och professionella bild- och formkonstnärer. Det saknas exempelvis resonemang om vilka strukturer, samarbeten eller prioriteringar som ska säkerställa en jämlik tillgång till bild- och formkonst i olika delar av länet.

Vi föreslår att Region Gävleborg:

- tar fram långsiktiga mål och prioriteringar för konstnärlig infrastruktur, utställningsplatser och produktionsmiljöer i länet
- inför ett ateljéstöd till individuella konstnärer och ateljéföreningar som kan komplettera eventuella kommunala stödordningar
- säkerställer att konstnärliga produktionsplatser, ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen
- utreder möjligheten att utveckla ett regionalt resurscentrum för professionell bild- och formkonst.

Kulturens egenvärde, konstnärlig frihet och regional utveckling

Det är positivt att Region Gävleborg på s. 21 har ett tydligt avsnitt om kulturektorns integritet, åsiktsfrihet, yttrandefrihet, konstnärlig frihet och armlängds avstånd. Särskilt viktigt är skrivningen att politiker och tjänstepersoner inte ska detaljstyra verksamhetsinnehållet och inte heller hindra kulturskapare eller andra röster från att ha ett kritiskt och problematiserande förhållningssätt till organisationer, maktpositioner eller samhällsstrukturer.

Sara Edström
Riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Konstnärernas Riksorganisation

Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

E-post: kro@kro.se

Web: www.kro.se

Telefon, växel: 08-54 54 20 80

Kontaktperson:

Jon Brunberg

Telefon: 070-275 59 29

E-post: jon.brunberg@kro.se